

СЛОВО

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

Р. I.

ХРИСТОВЕ ВОСКРЕСІННЯ 1947

Ч. 1.

Христос

Богдан ЖАРСЬКИЙ

ВЕЛИКОДНЕ

Скрипнув під кроком поріг
мохом порослої хати.
Хтось у сіни забіг,
щоб заховатись.

Тінь забилася в кут.
Пахнуть старизною сіни.
М'яти вічні цвітуть
в кованих скринях.

Темінно блискає стрих,
далі розкривається тьмяна.
Палець зігнутий застиг
хижо на спуску нагана.

Серце у грудях ясне, —
сонця захмарного черлень.
День цей — останній день?
Думка блисля і вмерла.

В дворі пристанув хтось,
люто щоб закрічати.
Пригадався тихий Христос,
в навечер'я Розп'яття.

Вічністю стала мить.
Тоннами важить зброя.
Чийсь недобрий хід
в даль ударив луною.

Потім стихло. Відкрив хтось
двері тихої хати.
Гіркість квітаючи сльоз,
каже заплакана мати:

— може й моє врятує дес
сина Небесна Мати!
Входьте ли в рідну хату!
Нині Христос воскрес!

ВОСКРЕС!

ЄВАНГЕЛІЄ

на Великодню неділю від Йоана І. 1-14.

НА ПОЧАТКУ БУЛО СЛОВО І СЛОВО БУЛО У БОГА, І БОГОМ БУЛО СЛОВО.

ВОНО БУЛО НА ПОЧАТКУ У БОГА.

ВСЕ НИМ СТАЛОСЯ Й БЕЗ НЬОГО НІЩО НЕ СТАЛОСЯ, ЩО СТАЛОСЯ.

В НІМ БУЛО ЖИТТЯ, А ЖИТТЯ БУЛО СВІТЛО ЛЮДЕЙ.

І СВІТЛО В ТЬМІ СВІТИТЬ, І ТЬМА ЙОГО НЕ ОБНЯЛА.

БУВ ЧОЛОВІК ПІСЛАННИЙ ВІД БОГА, ІМ'Я ЙОМУ ЙОАН.

СЕЙ ПРИЙШОВ НА СВІДОЦТВО, ЩОБ СВІДЧИТИ ПРО СВІТЛО, щоб усі увірили через нього.

ВІН НЕ БУВ СВІТЛОМ, АЛЕ ЩОБ СВІДЧИТИ ПРО СВІТЛО.

БУЛО СВІТЛО ПРАВДИВЕ, що просвічує кожного чоловіка, котрий приходить на світ.

НА СВІТІ БУВ І СВІТ НИМ СТАВСЯ, І СВІТ ЙОГО НЕ ПІЗНАВ. У СВОЄ ПРИЙШОВ, І СВОЇ ЙОГО НЕ ПРИЙНЯЛИ.

КОТРІ Ж ПРИЙНЯЛИ ЙОГО, ТИМ ДАВ ВЛАСТЬ ДІТЬМИ БОЖИМИ СТАТИСЯ, ВІРУЮЧИМ В ЙОГО ІМ'Я.

КОТРІ НЕ З КРОВИ, АНІ З ПОХОТІ МУЖА, А ~~І~~ Д БОГА НАРОДИЛИСЯ.

І СЛОВО ТІЛОМ СТАЛОСЯ І ЗАМЕШКАЛО МІЖ НАМИ І МИ БАЧИЛИ ЙОГО СЛАВУ, СЛАВУ ЯК ЄДИНОРОДНОГО ВІД ВІТЦЯ, ПОВНЕ ЛАСКИ І ПРАВДИ.

Христос воскрес

Який радісний зміст криється в цих двох словах старовинного чарівного християнського привіту! Правда, виражена цими двома слівами — це підстава нашої віри, надії й любові, це могутна пісня тріумфу й побіди. Понад 1900 літ минуло від великого, благословленного дня Христового Воскресіння, а ці два короткі слова не втратили своєї чарівної сили до сьогодні і не втратять її до кінця світу.

Христове Воскресіння — це історичний факт, що стався більше, як 1900 років тому в Єрусалимі. Не допоміг Христовим ворогам тяжкий камінь, що ним вони приваліли Його гріб, не допомогли озброєні римські жовніри, що на приказ цісарського намісника Пилата з Понту сторожили при гробі. Третього дня після жахливої смерті на хресті Христос свою Божою силою встав славно з гробу — воскрес! В ціо обернулася злоба ворогів, заломилася сила смерті. І знову побачили апостоли між собою свого Вчителя, тільки вже прославленого величною славою, у повному тріумфі. І їхній важкий смуток змінився у невимовну радість.

І для нас усіх сьогодні Христове Воскресіння — це джерело най-

більшої радості, бо це — перемога Христа над смертю, це перемога правди над неправдою, добра над злом, це запорука нашої перемоги і нашого воскресіння. Тому крізь грізні хмари недолі й смутку в день Христового Воскресіння усміхається до нас радість. Всі ми бажаємо один одному в день Христового Воскресіння радости, всі за нею тужимо... А як мало на землі правдивої радості між людьми! Брак справжньої радості — це одна велика зі стількох інших недуг нашого сьогоднішнього життя. Во радість необхідна у житті кожної людини. Вона скріплює творчу силу людини. Вона вливає в серце мужність і геройство. У хвилинах радості родяться великі заміри й благородні чини. Во справжня радість ублагороднє, розкриває безсмертні простори правди, добра й краси.

А в розвитку надприродного життя в душі християнина радість впрост необхідна. Як у холодній півніці, до якої не дістаються сочні промені, а кідається цвіль, гниль і розклад, так у душі людини, що її не просвічують промежі радості, зростає цвіль і розклад душевного життя. Безустанне пригноблення спричинює у душі сму-

ток, ломить життєві сили, будить підозріння до інших людей, родить невдоволення з життя та апатію до нього, а далі навіть недовір'я до самого Бога й Божого Провидіння. Тільки радість обдаровує душу дітей Божих тією свободою, без якої й найкращі хвилини в житті людини могли б стати тортурами душі. Правда, що терпіння невідлучне від людського життя. Воно має величезне значення у духовому житті людини, бо очищає душу, сталить її, дає змогу до багатих заслуг. Але керівником у житті повинна бути радість, бо вона вчасніша від терпіння. Терпіння — це вже мастиупство гріха, а перед гріхом не було терпіння, тільки радість. Тому вічною мелодією християнської душі повинна бути радість. У ній життєтворча сила Христової науки і Його Церкви.

Гимн радості Пречистої Діви Марії започатковує еру християнства. «Величай душа моя Господа й радіє мій дух у Бозі, Спасі моїм...» Радість заповідає ангел у ночі Христового Різдва. «Не лякайтесь, бо я ось благовіщу вам радість велику, що станеться усім людям.» Радість голосить Христос усім своїм ісповідникам за їхню витривалість у хвилинах найтяж-

ДЕНЬ ПЕРЕМОГИ

них проб і терпінь:

«Блаженні ви, коли вас безчестити-
муть та гонитимуть та казатимуть
на вас усякі лихе слово не поправ-
ді ради Мене. Радійте тоді і весе-
літесь!»

Навіть в останніх хвилинах свого
земного життя, коли то вже хрест
кидав свою понуру тінь на Апостолів, Ісус потішав їх і обіцяв, що
їхній смуток обернеться в радість:
«Так сумуєте й ви ось тепер, та
побачу вас знову, — й серце ваше
радітиме й ніхто радости вашої
вам не візьме!»

Та найбільше радости сіяв Христос у душах Апостолів і всіх людів по своєму світлому Воскресінні. При зустрічі з жінками-мироносицями привітав їх першим словом «радуйтесь!» А та радість Христова дозріла в людських серцях по зісланні св. Духа. Тоді вона набрала гарту, сили й довела Христових учнів до геройських чинів і жертв та мученичої смерті за його ідеали.

За Христом і Церква його звертається до всіх людей усіх часів із закликом св. Ап. Павла: «Радійте в Господі й ще раз кажу: радійте!» Але справжню радість може мати тільки християнин, що живе в тісній злуці з Христом через благодать і любов, бо повну радість людині може дати тільки Той, що має можність вглибіти її душу в безмірі правди, добра й краси. А це може вчинити тільки Христос-Бог.

Мало сьогодні людей вдоволеніх і веселих. Смуток і журба переслідують усіх. Зболіому людству потрібні апостоли радості й потіхі. Апостольство сповнити може тільки Христова Церква, що справжньо Божу радість зачерпнула з пробитого серця свого Вождя і Побідника смерти — воскресшого Ісуса. Вона й сповняє його, коли в день світлого Христового Воскресіння кличе до всіх зболілих сердець:

Радість Божа ся являє,
Пасха красна днесь витає.
Радуйтесь щиро нині,
Бог дав радість всій родині,
Бог дав радість нам з небес —
Христос Воскрес!

О. Др. Ф. ПОБІГУШКА

*

*

Чуеш — дзвони гудуть,
Чуеш спів урочистий пливе
до небес;
Звуки в простір мокутніми хвилями
йдуть ...
To — Син Божий воскрес!
Чуеш — все навколо до життя
повстас,
Все радіє весні без кінця,
Все природа й в жертву себе
віддає
Й славословить Творця.
Чуеш — дзвони гудуть,
Чуеш — спів переможний іде до
небес
І зове людську душу на світлу
путь,
Щоби Бог в ній воскрес.
Борис ЛІСЛЯНСЬКИЙ

Є день, що понад усі дні. День, що тільки один є у цілому році, що, здається, гойть рани, лікує болі, втишає смуток, веселить прибитих, неземною силою увеє світ клонить перед своїм розказом і кличе:

— Будьте веселі! Радійте! Воскресіння вам!

День цей великий, чудовий, що дійсно з небес приходить, у близку славі й перемоги. Він завжди доргий, ясний, хоч би сонце хмарами закрилося, палаючий полумінком і теплий, хоч би холод дрожю проянив, день, що про нього стара пісня співає:

Веселімся разом днесь,
Він бо із мертвих воскрес!

Задержалися в русі безперервної праці колеса, машин, затихли молоти там, де горіла завзята праця. Господар заховав свій плуг, ремісник замінив робітню на місце відпочинку, купець відложив товари, учений підняв похилене над книжкою і дослідами чоло. Всі чуяють, що прийшов день — егоже сотвори Господь. Все в тому дні мусить бути інше. Все повне вітхій радості, повне величі й слави, бо несеться переможний гимн:

Воскресіння день,
просвітімся торжеством.

Замовкла жалоба церков. Дзвoni починають співати радісну пісню воскресну. Солодкий спокій вітає до змучених, зболілих сердець. З неба спливає промінна яскіність. Уся земля задивлена в небо, а воно сьогодні ласкавіше для землі, бо отворилися двері спасіння.

Спасіння цій землі, що вмиється слозами покуті.

Спасіння тому народові, що витриває на дорозі терпінь і жертв.

Спасіння тому Завтра, що відвальить камінь, який гнітить сьогодні груди мільйонів, скутих провинею.

Спасіння тій праці, що не тільки на хліб оре й на золото сіє, але, як роса, кріпить тих, що мліють, як зоря, веде тих, що блукають, як полумінь, гріє тих що холонуть.

Чим же є цей день для тих, що далеко від своїх домів і загород? Чим є для всіх, що в неволі, поранених, калік? Чим є для тисяч скитальців і бездомних? Чи ж над ними понесуться ці радісні слова:

Воскресіння день!

Всюди там, де біль і розпук, де дрожь смерті і конання, встане Христос із стигмами своїх світлих ран, з побідним прапором у руці й повторить, як колись:

Я воскресіння і життя. Хто вірує в мене, коли й умре, житиме. І кожний, хто живе й вірує в мене, не вмре повік. Чи віруеш цьому? (Іоан 11, 25, 26.)

I хоч недоля, смуток, кривда, злоба і нужда на землі не минуться, хоч і кров і слози пласти не перестануть, — надія полум'яною зорею розгориться у серцях мільйонів і заговорить словами молитви:

Воскрес Христос,
І ми воскреснем...

І коли прийде цей День Великий і голос дзвонів скличе всіх до Господніх храмів і поглянемо на Христа в славі, що подає спасіння цілому людству, й спітатиметься захочемо:

— Де ж наш день радості? Де Твій день радості, многострадальний український народе? Де твій день Воскресіння?

Не падати духом! Не кликати голосом розпukи! Не сумніватися у Його прихід! Перед нами світлий блиск Христової перемоги. Вона ж є запевненням, що з гробу можна встати живим, що зі сну смерті переїти можна до життя радості й слави. Тільки витривати в вірі й незломною волею у цілому житті змагати до того дня, его же сотвори Господь.

Сьогодні в день і час, як уся земля скидає зі себе тягар смерті, як уся природа звалює камінь зимової неволі й прагне життя і кличе життя, — пора й нам валити камінь, що нас гнітить. Валити постійною працею над нашою слабою волею, витривалістю над нашою згодою і єдністю, над викоріненням низького самолюбства й злоби; валити його ясним життям, повсякденними чинами, жертвою життя.

Трудно це зробити тим, що самі не бажають воскресіння й не простягають своїх рук до тріумфу перемоги.

Наша думка ліне в далеке минуле. І встають постаті великих героїв, що вступали в ці дні воскресні у Божі храми, ішли величати Христа, який воскрес із мертвих. Ішли і співали:

Воскрес Ісус з гробу,
як прорік був ...

Вони — від Володимира Великого, Ярослава Мудрого, від Петра Конєвича - Сагайдачного, Великого Богдана, Івана Мазепи, аж до безіменних героїв визвольних змагань — вони не кликали зі смутком:

— Хто нам відвалить камінь від дверей гробу?

Бо вони не падали духом, не жили для себе. Їхні серця горіли любов'ю до України, вони любили волю і добро рідного народу більше, як своє особисте. І хоч на їхніх очах вогнем і мечем плюндрували українські землі різні дики орди та сусідні народи, вони не опускали рук, не жебрали милості, ран своїх перед світом не відкривали, помочі в чужих не благали, а ставали сильні й повні посвятив в бойові ради за віру й волю.

І сьогодні розколисали серця українські дзвони: «Христос воскрес», та ми чуємо камінь над собою і, похилені пнатемо:

— Хто нам відвалить його?

— Ніхто не відвалить, якщо ми самі не відвалимо від себе каміння наших провин, занедбань, слабохудості та зневіри.

Хай воскресне в душах наших поча віла життя, посвята для Церкви й народу, і тоді відвалимо камінь, і завитас до нас світлий день, его же сотвори Господь.

о. ФЛЯРЕН

Василь ШАВАРСЬКИЙ

ЧЕРЕЗ ТІСНІ ВОРОТА

Часом, коли розілляється довкола мовчазливе море вечірньої тишини, мені здається, що з далечі надходить висока, струнка, із зведеними вгору очима постать у чорній рясі, із руками, зложеними навхрест на грудях, і з устами, що їх ворушить сила невимовлених слів. І ніби далекий відгомін, доноситься до моїх вух речення, яке я так часто від нього чув і яке назавжди врізалося глибокими борознами в мою пам'ять:

— «Увіходьте тісними ворітами, бо просторі ворота й широка дорога, що веде до погибелі, й нею ходить багато хто».

Ця цитата із св. Письма була, здається, життєвим девізом отця доктора Богуша, який і сам чинив згідно з нею і кожному радив те ж саме робити. А крім того, його постать і всім своїм образом неначе б проповідуvala ту правду. Він був подібний часом до древнього пустельника, а часом до відважного мудреця, який проти всіх сил сучасності простував своєю вирівнянною дорогою, малою вважаючи на нерозуміння, на насмішки оточення. Він завжди залишиться в моїй пам'яті таким, яким був тоді, коли, ставши на сцені й обкінувшись своїм ласкавим і поважним поглядом виповнену молодими дівочими і юнацькими головами залютило сказав:

— Це наша будучість... Я захоплені ними...

Це був день закінчення двотижневого курсу передовиків руху молоді, на якому то курсі він прочитав ряд лекцій на тему: «Релігія, мораль, етика».

Всеволод ЛІСТВІЧ

ІЗ ДНІВ ТРИВОГИ

— Ти спиш?

— Ні!

І ми знов мовчимо. А напла мовчанка мішається із важкою, слизькою темінню і нависає трепетливими запонами тривоги. Надворі глибині весняна ніч і свою безмовною червоно дражнить думку. Нагло, мов вибух безгомонний, зірване світло рефлектора промигне попід вікном, насмішкувато плигне по кам'яних стінах і, споховане пивничною непривітністю, втече, ще хвилину змагаючись із темнотою, а відтак, знеможене, ховається в невідомому. Чийсь твердій і жорстокий крок залиуна, загомонить недобром відгомоном і також стихне. І знов світ поринає в мряку неуття.

Чутно віддихи. Вони вривані, короткі, немов боязкі. Я знаю, що ніхто не спить. Во хіба ж у таку ніч можна спати?

Ксаверій, який лежить коло мене, ворується неспокійно.

Справді, це була не дуже приступна й популярна тема, але я зі щирим захватом бачив, як надзвичайний виклад отця доктора на протязі тих двох тижнів полонив юних слухачів. Він відійшов від звичайної для такої теми шаблонності і зробив її найбільш цікавою із усіх інших викладів.

Коли прийшла на нього черга проводити іспит, він підійшов на край сцени і, хвилину помовчавши, сказав своїм глибоким голосом:

— Ви вірите в Бога?

— Віримо! — в один голос пролунала відповідь.

— Любите Бога?

— Любимо! — і в тому слові було багато щирого захоплення й ентузіазму.

— Будете Богові й Україні служити?

— Будемо! — і молоді постали піднялися під впливом незвичайного зворушення.

— Дякую...

Він мав особливий підхід до світу людей. Він казав:

— В людині криється найбільше добро й найшляхетніша велич: іскра Божа. Треба тільки часом допомогти людині роздумрати її, а напевно величний вогонь добра розгориться нестримно.

І він ішов через життя, роздувачи в людських серцях і душах іскру Божу, і тішився невимовною, коли бачив, що іскра та зачинала живішим вогнем горіти.

— Мій дорогий, — казав він, прийшовши із свого села, сівши коло мене в крісло і наслухуючи гоміні, що плив із вулиць містечка, — тісні ті ворота й вузька та дорога,

що веде до життя. Наш обов'язок допомогти народові серед безконечно звабливої і зрадливої плутанини всяких широких і ніби легких шляхів, що невідмінно в пропасть страшну ведуть, знайти ту невидну, сіру і неприманливу стежинку, яка допровадить його до мети. Я думаю, що нам треба навчати наш народ бажати великого, бо тільки той, хто великого бажає, може щонебудь осягнути. Коли хтось малі цілі перед собою ставить, той, так і не осягнувши нічого, промине. Головно в душах молоді нашої повинні ми збудити питоме для людини бажання великого, яке сьогодні, на жаль, так часто приглушене, присилане порохом скроминутої сучасності. Я певен, що наша молодь має сповнити багато дечого такого, про що й не снілося ні нам, ні нашим попередникам. А може, хоч хай Бог захоронить, — але коли приглядаєш нашому світові, думка така приходить сама від себе — а може й прийдеться їй перетерпіти велику пробу... Чи ж тоді особливо не треба, щоб серця й душі її були переповнені великою силою, великою вірою і великою надією, які дадуть їй змогу випити гіркий келих до дна...

* * *

Він відійшов у далечину, яка розшалілася несподівано зрывами грзнат і вибухами бомб, відійшов такий, як завжди: високий, стрункий, із руками, схрещеними на грудях, шепчути тиху, але полум'яну молитву. Він пішов далі тією вузькою, тяжкою дорогою, незмінно заливаний в візію життя...

Довго не було про нього ніякого

— Прошу! — подаю, маючи в темній його руку, останній шматок хліба. Я поправі сьогодні не голоден. А він завжди голоден.

Він тремтливою рукою бере їй мене хліб і каже надто голосно:

— Дякую...

Але я знаю, що він не вкладає хліба до уст. Мені здається, що я бачу, як він прикладає шматок до носа, нюхає його, втягаючи в свої широкі груди приемний запах, а відтак ховас до кишені. Він ще довго тримає руку з хлібом в кишені свого плаща, і мені здається, що я чую його голос:

— Мій любий Mi ...

Mi — це малий, тендітний однадцятирічний хлопчина із русявим волоссям, розумними, добрими очима. Mi сидить за стіною. Так близько і так безконечно далеко. Я чую, що Гіршфельд тихо встає і притуливши до стіни, до ворожої стіни, клякає.

— Патер ностер ...

Гіршфельд молиться завжди особливо пристрасно. Слови його молитви, які він вимовляє пошепки, падають, неначе куски черленої грані, на цемент, і від того стас довкола тепліше.

Гіршфельд — віденський жид. л-

— Маєш хліб? — питає несподівано і тихо.

Подаю йому шматок глєйкого, мов свіжозорана земля, хліба і сам вкладаю кусок до уст. Він якось дивно смакує. Він гіркий, але це краще, якби він взагалі був без смаку, такий, як щодня ми їмо. Ні квасний, ні солодкий, ні гіркий, ні-який просто. Тільки з назви хліб.

Ксаверій єсть спокійно й уважно, і мені здається, що він кожну крихітку зокрема смакує, неначе рідкісну присмаку.

— Маєш іще?

Я ломлю останній кусок надвое.

Коло мене з другої сторони обертається чийсь корпус і тихий стоян виливається, протяжний і довгий.

— Вас болять боки? — питаю.

Це Гіршфельд, старий купець із Варшави, що також не може спати. Але він не тільки сьогодні не може заснути. Він, мені здається, ніколи не спить. А втім, чи можна дивуватися?

чутки. Минув перший рік пімецької окупації. Аж одного вечора, коли я сидів перед вікном і слухав шум столітніх дерев, що оточували вінком мою хату, хтось застукав до дверей.

— Слава Ісусу Христу!

Я з великим трудом пізнав Ігоря, що рік тому відішов враз із отцем доктором у мандрівку.

— Ігоре! — крикнув я сквильованій. — Ви тут? А де отець доктор?

Він стояв хвилину мовччи, а потім прошептав:

— Ми пробиралися з отцем доктором на схід. Спочатку все йшло без труднощів. Коли б ви бачили, як він служив у тих зазбручанських церквах Богослужбу! Якби ви чули його проповіді! Я певен, що ті проповіді були одинокі! Здавалося, що це не людина говорить, а якийсь голос доноситься із надземних просторів. Люди плакали й цілували його в руки. А він говорив про Бога і Україну... Ми йшли від села до села. Одного дня, коли ми відпочивали після довгого маршу, наскошили на нас німці. Глянули на наші документи й сказали, що ми арештовані. Попровадили до якогось старшини, який, націливши револьвер в груди отця доктора, закричав:

— Ви думаете, що нас тривожити може ваша реверенда? О, ми не ті! Кажіть, чого ви тут швидяєте?

— Я слуга Божий і з цього ви можете піznати ціль мою...

Він держав у руках, як завжди хрещених на грудях, бліскучий хрест, і проміння, що відбивалося від нього, спілло очі офіцера. Офіцер підскочив до нього, приставив револьвер до грудей і зареготався спазматично.

— Скажи, твій Бог всемогучий?

— Ви сказали...

кий втік до Варшави під час аннексії. Гіршфельд — також віруючий, о, глибоко віруючий християнин!

Мі — це його син...

Він має ще й дружину. Сухорічна, згорблена під тягарем горя істота, яка говорить тільки по-німецьки і носить на грудях малий срібний хрест.

Вона теж недалеко. Тільки за стіною. За стіною з іншого боку. О, Боже, скільки стін нас розділило!

Ніч глибиніс, як безодня.

Гіршфельд скінчив молитву і сидить на причі.

Він нахиляється.

— Правда, що нас не розстріляють?

Я мовчу.

І ніч мовчить, неначе кат...

— Ні. Бог нас вирятує... Вирятує напевно...

Я далі мовчу і чую, що в тривозі, неначе в бурхливому морі, потонули безпомічно всі мої думки.

До стіни хтось стукає. Гіршфельд прикладає вухо до мокрого каменю і шепче:

— Спи, сину... спи... Я коло тебе...

Чийсь крок на дворі оживає нагло і несподівано. Ніби хтось розтоплене срібло розляв. Надворі

— Так проси, щоб тебе рятували!

— Я прошу Бога, щоб вас, поганчика, рятували, бо бачу, що ви летите в пропасть і боєся, що не в людській силі вас рятувати.

Німець отетерів від такої мови, відступив від священика на крок. Відтак у його очах замигтили ворожі вогні і він, закусивши губи, стрілив. Отець упав на долівку і кров ринула з нього. Але він притомний був і хреста не випустив із рук. Німець підійшов до нього і закричав:

— Бачиш? Твій Бог безсильний! Але попроси націонал-соціаліста, щоб тебе рятували, то побачиш, хто сьогодні всемогучий!

Отець скривив свої уста, може від болю, а може від образів, і я почув його шепті:

— Боже, прости йому... Він не знає, що робить...

Тоді офіцер, що також, видимо, почув ті слова, крикнув:

— Псе! — і стрілив просто в голову раз, другий і третій.

Ігор замовк...

І я мовчав...

А надворі стояла німа тиша, неначе б ціла природа в тривозі прислухалася оповіданню про смерть людини, яка шукала вузької стежки в життя вічне, і, коли моєму слабому людському розумові судити вільно, її знайшла.

МОЛИТВА

Ще помолімось за полонених,
які у морі бурянім пливуть,
та ще за страждущих і угнетених,
які шукають марно світлу путь;
за всіх в снігу заживо погребених,
які шляху додому не знайдуть.
Над ними, Господи, в небесний
тверді
простири свої долоні милосердні!
Ще помолімось за всіх, кому
вже не судилося узріти світла,
що іх я думкою не обійму:
за всіх, кому зруйновано іх житла,
кого без жалю кинули в тюрму,
щоб радість їм ніколи не розквігла.
О, тільки дотиком легеньким рук,
позбав їх, Господи, страждань і мук!
Помолимось за тих, що у розлуці
помрут, відірвані від рідних хат;
помолимось за тих, що у розпушці
вночі гризути за лізіні штаби грат,
що душать жаль у невимовній муци,
за тих, кого веде на страту кат.
Над ними, Господи, в небесний
тверді
простири свої долоні милосердні!

Юрій КЛЕН

А так і третій долучається...

Я кажу спокійно, але чую, що слози напливають непрохано до очей:

— Христос воскрес!

І тоді Ксаверій підносить свої худорляві руки вгору і починає диригувати, неначе б він стояв на великій сцені, а перед ним був могутній хор. Грімко зливася воскресна пісня. Її підхоплюють інші камери і вона повінню вривається на міські вулиці.

Тоді дзвонять ключі, хрипко відкриваються двері і гестапівці відираються до камери.

— Мовчати! Мовчати! Мовчати!

Але ніхто не мовчить. Навіть Гіршфельд, який не розуміє слів нашої воскресної пісні, зачинає голосно співати, не вимовляючи слів, і мені здається, що з-за стіни чую я голос, тримкий, тендітний і чистий голос малого Мі..

Двері замикаються. Ми залишаємося самі. І пісня гомонить нестримно, могутньо, і, коли злітає останнє її слово, в місті зачинають грати всі дзвони усіх церков.

Ми стискаємо собі навзаем руки, не говорячи ні слова.

Надворі ясні шляхетним аквамарином великолісне небо.

Сотн. М. Л.

СПОМИН

**Сл. П. сотн. Ю. Головінського
присвячено**

Пам'ятний день Великодня 1920 року попередив може найтрагічніший період наших визвольних змагань.

Молода Українська Держава кривавилась продовж двох років в обороні своєї незалежності. Армія, виснажена безперервними, важкими боями, здесяtkованана страшною епідемією тифу, опинилася напрочуд 1920 р. у безвихідному становищі. Стотисячний легіон молодих лицарів, що по близкуму зриві національної революції 1918 р. мусів перейти через «четирикутник смерті» і болячий відворот за Збруч - річку, щоб рам'я-об-рам'я з армією УНР в близкучих боях понести національні прапори до берегів рідного Дніпра і золотоверхого Києва, — знеможений до краю, заломився мілitarно і духовно. В момент найбільшої загрози, коли на оборонні лінії наступали з усіх сторін потужні ворожі армії, щораз тісніше затискаючи залізний перстень оточення — Галицька Армія стала віч-на-віч з катастрофою.

Залишилось тільки завдання фізичного збереження людей і військового майна для невідомого майбутнього. Тоді, як армія УНР знайшла в критичній хвилині захист у відвороті на захід й у договорі з Польщею могла стати ще раз до воєнної розправи з найгрізнішим ворогом — галицька «армія виз-

доровців», скована невблаганною долею військової і політичної ситуації, була змушенна залишитись на трагічному побоювиці й заключити з наступаючим ворогом завіщення зброй.

Політичний розрахунок підказав ворогові зберегти та використати Галицьку Армію, як бойову одиницю, і тому її переформовано у три бригади окремої Червоної Галицької Армії (ЧУГА), забезпечені політкомісарами і розташовано на протипольському фронти.

Хижакька політика наїзника, плянове придушування кожного прояву самостійності думки та перфідні методи розкладу людини доводили стрілецтво до крайньої розпухи. У кожного стрільця повстало свідомість, що трагедія Галицької Армії не досягла ще вершка своєї кризи, що зневажена стрілецька честь не стерпить накиненого долею фальшу, та що скоро прийдеся ставити питання на вістрю меча.

Над полями Поділля нависла буря. Із заходу надлітали перші передвісники польського наступу і чутки, що з поляками йде армія УНР звільнює батьківщину.

У штабі II-ої бригади ЧУГА вирішено запалити полум'я нової віри в стрілецьку честь, змити заплямовані полкові прапори та вирвати фальшовані листки з літопису визвольних змагань.

І прийшли тривожні дні і безсонні ночі в гарячковій праці. Скавали вістові на спінених конях. Над-

ходили таємні звіти від полків і сотень. Відбувалася радісна праця у найвищій напрузі нервів, при невідхиленій приявності насторожених політкомісарів.

Одного весняного ранку галицькому стрілецтву видано наказ у визначену годину завернути бойовий фронт на схід, заволодіти вихідними ключовими позиціями та перейти в бравурний наступ, щоб об'єднатися з повстанчими загонами у запіллі ворога. По звільненні від ворога Подільської області, дальшою метою передбачувалося з'єднання з армією УНР, до якої вислано для зв'язку таємних емісарів. Не лише із стратегічних умовин визначило командування речеңець того лицарського чину на перший день Великодня 1920 р., — воно бажало зв'язати воскресіння стрілецької чести із воскресінням Бога, замученого жорстокими людьми.

Бачу — на світанні село біля містечка Літина з розкиненими в садочках чепурними хатками. На невисокому горбі, при дорозі, трибанна церковця, а там — розлогі поля, далекий, вільний виднокруг, на якому білі битий шлях на Схід. По долинах стелеться мряка. На раз — по вкритих курявою вулицях села виступають струнко перші сотні. На небосхилі щораз ясніше розгоряється сонце. І в той самий момент починає з церковці вирушати великий обхід і на хвилину зупиняється, неначе захоплений незвичайною картиною.

О. БЕРЕЗІВСЬКИЙ

ОСНОВНІ ПРАВДИ

Є ОДИН ОСОБОВИЙ БОГ

Кожний, хто застановляється над творами й явищами природи, приходить до ясного переконання в існуванні вищої, надземної сили, що все у всесвіті провадить до буття, усім порядкує, усе зберігає, тобто до пізнання існування Бога — причини всесвіту, а далі з існування природи мусить дійти й до пізнання деяких Божих прикмет.

БОГ Є ОДИН

Перша правда, яка впадає в око думаючій людині — це правда, що мусить бути тільки один Бог. Здрова думка не допускає можливості існування декількох богів. Людина пізнає Бога як Істоту Найвищу, наскрізь духову, початок усього буття. А така Істота може бути тільки одна. Дві найвищі істоти водночас існувати не можуть. Мусіли б різнигтися чимнебудь між собою. Тоді одна істота мала б щось, чого не має друга, друга ж знов мала б щось, чого не має перша. А так ні одна з них не мала б найвищої досконалості, отже не була б Богом. Мусів би бути ще

хтось над ними, що тільки сам один мав би всі досконалості, нічого йому не бракувало б і від нікого більше в своїх досконалостях не залежний, а всі інші істоти, залежні від нього. Такий може бути тільки один. І такий є Бог. Бог є тільки один.

Також гармонія всесвіту, єдність у вселенні вказують, що тільки один Найвищий все плянує, усім рядить, кермує.

Хай декілька малярів розмалюють одну церкву, і хай це зроблять спільно, за порозумінням і нарадою, але перед оком знавця малярства не вкриється те, що церкву малювало декілька людей. Так і в кожному творі пізнати можна участь декількох працівників, декількох умів. Це саме мусіли б ми заважити у всесвіті. Тим часом у вселенні панує повна єдність, гармонія й лад. А це приводить нас до переконання, що всесвіт — це твір однієї тільки істоти, розумної, всемогучої, витвір одного Бога.

Кожний, хто з розважування творів усесвіту доходить до пізнання, що є Бог, той також пізнає, що є тільки один Бог.

БОГ ОСОБОВИЙ

Бог, що створив світ — це Бог особовий. Особа — це істота розумна й свебідна. І такий є Бог! Усесвіт голосить, крім всемогучості Бога-Творця, передусім про безкочечний Божий розум. Все в ньому підпорядковане одній цілі.

Величезна маса небесних тіл кружить в просторах і свої рухи виконує найправильніше і найточніше. З такою докладністю це діється, що астрономи обчислюють наперед затміння сонця й місяця. Обчислення ті роблять не годину наперед, але рік, два, десять, а навіть сто літ наперед, і докладно в тому самому часі ті затміння припадають. Такий лад, таку докладність і доцільність бачимо на кожному кроці. А це вказує на безкочечний розум Божий, на його мудрість і пізнання усіх можливостей. Бог у своїй премудрості пізнав усі можливості всесвіту й вибрав такі з них, щоб у них світ у найбільшому ладі розвивався і прямував до своєї мети.

Однаке, світ не є такий, щоб мусів існувати або сам від себе, або, щоб хто інший був чимнебудь змушений його створити. Змінність світу показує, що він міг існувати й так само міг не існувати. Отже, коли що не існувало, то був тільки можливим.

З грудей вірних зривається радісна воскресна пісня, а водночас на ранньому леготі розвиваються блакитно-жовті та малинові стрілецькі прапори. Селяни, побачивши стрункі стрілецькі ряди, вітають їх святочним «Христос воскрес!» На громку відповідь стрілецтва «Воистину воскрес!» — «Воскресне Україна!» — сивенький, як голуб, пан — отець підносить хрест і благословить ним ряди, що проходять ...

* * *

Із сусіднього села переїжджає кінний полк і співає козацьку похідну пісню «Гей, на горі там женщі жнуть...» Могутній спів сотень затлуще на хвилину церковні дзвони, а далі слабне в міру відалення, гомонить ще довго у ступу і поволі гине у віддалі.

Незабутнє враження!

* * *

Не пощастило безіменним лицарям сповнити іхньої мрії... У кривавих боях з переважаючими силами ворога, близькі вже визначені мети, стрілецькі полки були зраджені підступом західного сусіда і між двома вогнями обеззброєні...

Не виконало стрілецтво свого великого заповіту, але чином своєю освітило знову чистим сйовом ідею Соборної України...

Після Великодня визвольних змагань судила нам доля ще довгий шлях страсного походу. — але гаряче прагнення Волі і сильна віра в перемогу — наказує нам ждати світлого дня Воскресіння.

Як маляр задумася намалювати образ і має в уяві ідею цього образу, то через це ще образ цей не існує. Є тільки можливість, що він буде існувати, бо по такій ідеї (плані) можна виконати образ. Сама, однак, ідея не може змусити мистця, щоб він виконав образ. Чи буде такий образ виконаний, чи ні, це вже залежить від свободіні волі маляра: як скоче, то намалює, і такого образа ніколи не буде.

Подібно й світ, заки зачав існувати, був тільки можливим. Він був неначе в ідеї Божій, у плані, але цей план не міг змусити Бога до того, щоб його виконати, тобто щоб Бог створив світ. Все залежало від свободіні волі Бога. Не хотів би був Бог, то ніколи світу не було б, а схотів Бог, то й стався світ. Схотів Бог створити такий світ, як його премудрість обдумала, то й створив його сам добровільно, без ніякого і нічийного примусу. Тільки вільна Божа воля подиктувала цей творчий акт Його всемудрості.

Так бачимо, що Творець світу — це Істота жива, розумна, зі свободіні волею, або кажемо: БОГ — ЦЕ ІСТОТА ОСОБОВА.

(Далі буде)

Борис ЛИСЯНСЬКИЙ

НАСУЩНІ ПОТРЕБИ

Наше серце сповнене болів і мук, спричинених нашими національними втратами і національними по-разками. Наша думка третмить від гострого протесту проти кривид, за-подіяних нам несправедливим життям. Але наша національна воля має непохідне рішення ті болі усунути, ті кривид зліквидувати та силою думки й силою чину відвоювати для нашого здібного й вільно-любного народу те місце на земній кулі, яке йому по справедливості належить.

Однак, щоб те наше рішення не лишилось мрією — необхідно, щоб наш національний організм так себе вишколив і так себе загартував, щоб: а) був він усилі перебороти всі ті перешкоди, які лижка доля з такою щедрістю розкидала по його історичнім шляху, та б) щоб він, як морально, так і інтелектуально, заимпонував широкому чужинецькому світові, здобувши тим самим для себе належне місце в світі.

Розходитьсь тут, власне, не тільки про «виховання», скільки про «перевиховання». Бо ж багато з того, що нашему народові бракує, він колись уже мав, і лише під ударами жорстокої історичної дійсності втратив. Отже, те «виховання» нашої національної маси, про яке ми далі казатимемо, буде не прищепленням українській душі чогось нового, запозиченого, а тільки відновленням єго власного, стародавнього, але вже призабутого і в більшій чи меншій мірі втраченого.

Візьмім, як приклад, хочби справу **мови**. У добі середньовіччя наша мова була остильки розвинена, що не тільки задовольняла «потреби власного духовного ринку», але нею послуговувались для задоволення своїх культурних потреб і вищі верстви чужинецького суспільства (як було це на Московщині), або ж її вживалося в урядових актах та законодавстві (як це було в Литовській державі).

Минуло з тих золотих часів якісно 3 — 4 століття (в житті нації це — зовсім невелика доба!) і становище на нашій Батьківщині змінилося до невпізнання. Змінилося до того, що Україну довелося «українізувати», себто позбавляти тієї полуди, грубу верству якої наклав на національну душу нашого народа деспотичний режим царської Росії. Цей процес триває вже чверть століття й триватиме ще значний час далі. Вся біда полягає не в тому, що люди розучилися говорити по — українськи, а тому, що вони забули рідину традицію й розучились по — українськи думати й жити. Розходитьсь не про слово, як зовнішній вияв психіки нашого народу, а лише про думку, що визначає собою внутрішній зміст національної стихії.

Безперечно, мова, як стихійний виявник людських дум і почувань, є важливим чинником національної духовності. Але одна лише мова тієї духовності не визначає і її не

творить. На шлях нашої історичної слави виведе нас не українська мова, а тільки віддана, жертвенна у країнська душа, гаряче у країнське серце і національна воля, що формує і здійснює життєвий чин. І в майбутньому будівничому процесі відіграють позитивну, творчу роль не ті «формальні українці», що зберегли свою мову, а лише ті «фактичні українці», які (незалежно від іхнього «мовного обличчя») зберегли щиру українську душу й палке українське серце.

З почуттям повної відповідальності пишемо ці рядки, маючи намір захистити ними нездорову тенденцію визначити українця лише з його мовою, зовсім ігноруючи при цьому його національно-моральне обличчя та його готовість до участі в національно-корисній праці. А саме нині цього не сміє бути! Бо життєва дійсність кожного дня стверджує нам той факт, що серед «мовно-надщерблених» одиниць нашого загалу нерідко трапляються морально - стійкі й національно - свідомі елементи, тоді як у рядах нашого «мовно - непошкодженого» суспільства зустрічаємо нездорові прояви буйно - квітного егоцентризму, що приирає інколи рис дикого, майже тваринницького інстинкту та повної байдужності до інтересів українського загалу.

Під кутом зору тих завдань мас бути організоване все наше суспільне й культурне життя. Особлива увага має бути зосереджена на справі виховання нашого молодого покоління, а тим самим і на справі організації нашого національного шкільництва. Справді, було б нерозумним наслідувати у справі виховання сучасного молодого покоління давно вже віджилі трафарети «доброго старого часу». Перед сьогоднішнім педагогом саме життя ставить вимогу не тільки нової методики, але й нової психологічної настанови, зовсім іншої, дотепер ще не знаної й не практикованої духової бази.

В основу нової виховної системи має бути покладена ідея викристилізування в молоді психіці правдивих і несфальшованих основ дійсно української, вільної від

Василь ЩУРАТ

* * *

Б'є сонечко в віконечко,
вістить: Христос воскрес!І жайворон з усіх сторін
лящує: Христос воскрес!Цвіт в пахощах на радощах
цвіте: Христос воскрес!І дзвонить, дзвін навздогін
гуде: Христос воскрес!Гроби ж олівіт на той привіт:
— Вістину воскрес!

будь - яких сторонніх домішок та амальгам, суто - національної духовості, з усіма цінними її ознаками і проявами, практично оформленими в ініціативно - творчім та життєво - активнім психологічним типі новітнього українця.

Але виховувати здорову й працездатну молодь може лише морально - сильне й внутрішньо - здисципліноване суспільство, яке само не має в своїй духовно - психічній структурі жадної гнилізни. Щоб піднести до того морально - рівня й підпорядкувати себе тій духовій дисципліні, суспільство це має перейти через «вогнище духовного самоочищення» й психічно переродитись. Зокрема, має воно:

1. Глибоко відчути нашу «національну правду» й міцно увірувати в неї.

2. Вишколити й загартувати національну волю, конечну для практичного здійснення всієї програми нашого національного відродження.

3. Викоренити з нашої збірної психіки почуття національної меншоварності та прищепити їй здорову й конструктивно - творчу національну амбіцію.

4. Звільнитися у своїй духовій істоті від чужинецьких засмічень, а зокрема: а) від запозиченого безвір'я та безбожності, моральної розперезаності й духової нездисциплінованості, легалізованої розпусти й безоглядного цинізму, виявленого назверх хочби у славнозвісній лайці, непошані до жінки й трактуванні її як підрядної істоти, погорди, а навіть ігноранції загальноприйнятих у культурному світі гасел чесності, вихованості й громадського такту; б) від поверхності думання та надмірної уваги до зовнішніх, зверхніх - презентативних моментів, як стихійного прояву усипавленого «шику» і «шляхетського гонору», в яких годі шукати здорових підвалин для національної психіки будь - якого народу взагалі, а нашого — зосібна, як народу статевого, розважального у думках і солідного в чинах, до всього того ще й народу широ - демократичного. Далі: нещирості у поступуванні з іншими людьми та «запобігання ласки» у всіх тих, що стоять вище, а натомість погірдливе відношення до «хлопа» і взагалі всіх, що на соціально - життєвій драбині стоять дещо нижче.

Нам, українцям, як народові «в своїй основі селянському», а ще й такому, трудова інтелігенція якого, а навіть і великомасткове панство, тримали постійний зв'язок із селом та його народною масою — ні в якій мірі не личить імпортутати в свою психіку безвартісну в змісті та анахронічну в формі «великопанську традицію» відумерлої псевдошляхти.

Без цього ми ніколи не переведемо й успішно не завершимо тієї «акції самоочищення», без якої будуть марнimi всі наші мрії про національне відродження і національну волю.

ДУМКИ ПРОТИ ТЕЧІЇ

Державницька ментальність

В англійському парламенті з приходу «Білої Книги» лейбористського уряду відбулася триденна дискусія. Опозиція не тільки гостро критикувала уряд щодо його господарських плянів на 1947 рік. Черчіл запропонував був висловити недовір'я урядові. Однак резолюція його «з огляду на надзвичайну поважність становища Британії», водночас закликає парламент усіма засобами дійово підтримувати всі заходи уряду до подолання кризи.

Французи люблять красивий жест. Розстріляти видатну людину, а за кілька годин оточувати її ім'я вічною славою. Але цей вчинок Черчіла не має нічого спільног з таким жестом. Зовнішня суперечність його резолюції має глибоку внутрішню логіку. Партия консерваторів рішуче ворожа до політики соціалізації уряду робітничої партії і її метод. Вона не може солідаризуватися з ними. Тому консервативна опозиція висловлює недовір'я урядові. Але, поважаючи волю народу, що обрав робітничий уряд, і об'єктивно оцінюючи програму, проведенню якої в життя піде на користь Британії — вони закликають підтримувати заходи уряду. Добро Британії — понад усе. Британія з її невеликим населенням може справді єдина держава, що знає ціну людини. Ніде не вміють так цінити індивідуальність, ніде не вміють так шанувати чужі погляди, як в Англії. I, властиво, це є основою її сили. Британіці не знають фетишу доктрини та методи, фетишу політичної теорії та практики.

Вони знають, що кожну проблему не тільки можна, але й треба розв'язувати різними методами. Единою вимогою може бути тільки, — чи ставиться на меті добро рідного краю.

Таке переконання є основою стосунків кожного державного проводу в Англії з опозицією. Ніколи нікому не коле там очі сакля успіху, «бо не мами дана». Все оцінюється лише під кутом зору користі для держави. Очевидно, що різні ситуації вимагають різних метод. В одній революційний зрыв може осягнути більшого, в іншій — поступовість. Весь час спостерігаємо в Англії, відповідно до моменту, зміну тих двох напрямків у проводі держави. А що найважливіше: ті два напрямки ніколи не витрачають сил на взаємне тотальнє поборювання. Вони розуміють, що сила одного лише збільшується від зростання сили другого.

З цього виникає й взаємна пошана — з визнання обома течіями обопільної конечності для держави. З цього виникає й справжня боротьба за авторитет своїх противників — проводу партій конкурентів, не кажучи вже про авторитет власних особистих конкурентів у своєму таборі. Тому свої партійні поразки оцінюють дуже часто англійські партії, як успіхи. Успіхи для держави. Державний успіх для народу супроводить там успіхи й поразки партій. Так, очевидно, й треба розуміти речення: успіх є мірою своєчасності.

(О. Г.)

СЛОВО архиєпископа

Хорватський архієпископ др. А. Степінач під час суду виголосив довготривалу промову. Ця промова залишилась в світових анналах, як цікавий причинок до історії нашого століття. Ось вона в уривках:

«На всі обвинувачення, що їх тут висунуто проти мене, відповідаю: моя совість чиста, тому не задумую ні боронитись, ані апелювати проти присуду. За свої переконання я готовий не лише перетерпіти насміхи, презирство й пониження, але кожної хвилини навіть умерти».

«Я не був персона грата ні для німців, ані для усташів: не був я усташем, ані не складав їм присяги, як це вчинили ваші урядовці, що є ось тут приявні. Те, що я говорив про право хорватського народу на волю й незалежність, все це є в згоді з основними принципами, що їх видивили альянти в Атлантическій Карти та на конференції в Ялті. ...Апостольська Столиця багато разів підкреслювала, що й малі народи і малі меншини мають право на волю; невже ж католицький єпископ і митрополит не мав би права навіть писнути про це? Якщо треба, ми й поляжемо, бо чинимо свою повинність...»

«У шкільних підручниках ви

твірдите урядово протилежне до всіх доказів історії, а саме, що Христос не існував. Христос — це Бог і за Нього ми готові вмирати. Сьогодні ж ви вчите, що Він не існував. Якщо б якийсь учитель зважився навчати інакше, то його напевно усунули б зі школи. Я заявляю, пане державний прокуроре, що в таких умовах Церква не може бути вільною, але незабаром її знищать. Христос — це основа християнства. Ви стаєте в обороні православних сербів. Я вас питаю: як ви уявляєте собі православіє без Христа? Як уявляєте собі Католицьку Церкву без Христа? Це абсурд! Про Матір Божу ви пишете в шкільних книжках, що це була негідниця. А чи ви знаєте, що Матір Божа для католиків і для православних є найсвятіше!»

«Щодо мене і моєго засуду, то я не домагаюсь помилування. Моя совість спокійна.»

ВИДАЄ ГР. - К. І. ПАРОХІЯ

В ГАУ, ЗНАВ

НАКЛАД 1 ДІЛ КООП. В - ВА

«З А Г Р А В А»

Адреса редакції: D. R. Camp
(Stateless), Heidenau bei Tostedt
Kreis Harburg